

Ook in de Straat van Taiwan botsen China en de VS over internationaal recht

Heeft China soevereiniteit over de Straat van Taiwan – wat zegt het zeerecht?

Friso Dubbelboer

December, 2023

The LeidenAsiaCentre is an independent research centre affiliated with Leiden University and made possible by a grant from the Vaes Elias Fund. The centre focuses on academic research with direct application to society. All research projects are conducted in close cooperation with a wide variety of partners from Dutch society.

More information can be found on our website:

www.leidenasiacentre.nl

For contact or orders: info@leidenasiacentre.nl

M. de Vrieshof 3, 2311 BZ Leiden, The Netherlands

Inhoudsopgave

Voorwoord	iv
Relevantie	iv
Artikel	v
Begrippenlijst	xviii

Voorwoord

De auteur dankt [Wim Muller](#) (universitair docent internationaal publiekrecht aan de Universiteit van Maastricht) en [Pablo Mendes de Leon](#) (emeritus hoogleraar Lucht- en Ruimterecht aan de Universiteit Leiden) voor de bereidheid om uitgebreid hun expertise te delen met de auteur. Eventuele onvolkomenheden komen volledig voor rekening van de auteur.

Relevantie

Onder een recente Amerikaans-Chinese woordenstrijd over de juridische status van de Straat van Taiwan schuilt een al langer bestaand zeerechtelijk dispuut over de rechten en plichten van buitenlandse marines in de Exclusief Economische Zone. Dat dit conflict zich sinds 2022 ook manifesteert in de omstrede waterweg geeft het extra urgentie, zoals dit jaar duidelijk werd door een bijna-aanvaring tussen marineschepen van beide landen in de Straat van Taiwan. De voorgenomen reis in 2024 van een fregat van de Koninklijke Marine naar de Zuid-Chinese Zee geeft de discussie ook voor Nederland relevantie.ⁱ

Heeft China soevereiniteit over de Straat van Taiwan – wat zegt het zeerecht?

‘Taiwan is een onvervreemdbaar deel van China’s grondgebied en China heeft soevereiniteit, soevereine rechten en jurisdictie over de Straat van Taiwan.’ Dat stelde tenminste woordvoerder Wang Wenbin van het Chinese Ministerie van Buitenlandse Zaken op 13 juni 2022 tijdens een reguliere persconferentie en hij refereerde daarbij aan de indeling van de Straat van Taiwan in diverse maritieme zones volgens het VN-Zeerechtverdrag (United Nations Convention on the Law of the Sea of ‘UNCLOS’). Wang zei ook dat de Amerikaanse claim dat het hier ‘internationale wateren’ betreft geen juridische basis heeft in het zeerecht.ⁱⁱ

Straat van Taiwan mijden

De aanleiding voor deze opmerkingen vormde een bericht van persbureau Bloomberg een dag eerder dat Chinese militaire functionarissen bij diverse ontmoetingen met Amerikaanse collega’s hebben beweerd dat de wateren van de Straat van Taiwan geen internationale wateren zijn en dat ze die moeten mijden.ⁱⁱⁱ

Dat het hier niet een puur academische discussie betreft blijkt bijna een jaar later als naar verluidt een Chinees marineschip op 3 juni 2023 een Amerikaans marineschip tijdens een ‘*Freedom of Navigation*’-operatie (‘FONOP’) in de Straat van Taiwan afsnijdt.^{iv} En bij een vergelijkbaar incident een week eerder intimideert een Chinees gevechtsvliegtuig een Amerikaans spionagevliegtuig in het noorden van de Zuid-Chinese Zee.^v

Reeks incidenten: Vrijheid van scheepvaart en overvliegen in de EEZ

Dit waren slechts de meest recente voorvallen in een lange reeks van incidenten en bijna-botsingen in de Chinese Exclusieve Economische Zone (EEZ) tussen militaire vliegtuigen en schepen van beide landen. Het meest beruchte is zonder twijfel het Hainan-eiland incident, waarbij in 2001 een Chinees gevechtsvliegtuig een Amerikaans spionagetoestel boven zee schampte dat vervolgens gedwongen door

averij landde op het Chinese eiland Hainan. De Chinese piloot kwam bij de botsing om het leven. Het meer recente incident in de Straat van Taiwan past naadloos in deze reeks maar was wel een novum op juist die gevoelige locatie.^{vi} In de kern gaat het hier steeds om een verschil van inzicht over de interpretatie van het Zeerechtverdrag met betrekking tot de vrijheid van scheepvaart en overvliegen en meer specifiek de rechten en plichten van buitenlandse marines in de EEZ.^{vii}

Claims op de zee

In het verleden werden er door staten in omvang zeer uiteenlopende claims gelegd op het zeegebied aansluitend op de kust, variërend van 3 tot zelfs 200 zeemijl uit de kust.^{viii} Dit zeegebied werd de 'Territoriale Zee' of de 'Territoriale Wateren' genoemd en daar voorbij begon de 'Vrije Zee', 'Volle Zee' of de 'internationale wateren': voor iedereen toegankelijk maar toebehorend aan niemand.^{ix} In 1958 kwam daar de Aansluitende Zone bij, ingesteld door de eerste VN-zeerechtconferentie ('UNCLOS I'). De EEZ is de jongste creatie, definitief vastgelegd in het VN-Zeerechtverdrag van 1982, en daarmee het voorlopige sluitstuk van de ontwikkeling van maritieme zones in het zeerecht.

Mare Liberum: de Vrije Zee

Hugo de Groot was de eerste die het concept van de Vrije Zee in 1609 systematisch uiteenzette in zijn werk 'Mare Liberum' ('De Vrije Zee'). Daar tegenover staat het concept van de Gesloten Zee, dat ervan uit gaat dat staten zich de zee en haar rijkdommen kunnen toe-eigenen. De Brit John Selden verwoordde dit in 1635 in zijn werk 'Mare Clausum'. Het idee van de - in omvang beperkte - Territoriale Zee kan zo worden beschouwd als een compromis tussen beide uitersten.

Zeerechtconferenties

Deze tegenstelling beheerste ook de onderhandelingen tijdens de drie zeerechtconferenties in de vorige eeuw. De derde conferentie zou uiteindelijk resulteren in het VN-Zeerechtverdrag van 1982. Tijdens de onderhandelingen van 1973 tot 1982 pleitten de grote zeevarende naties steeds voor een zo groot mogelijke

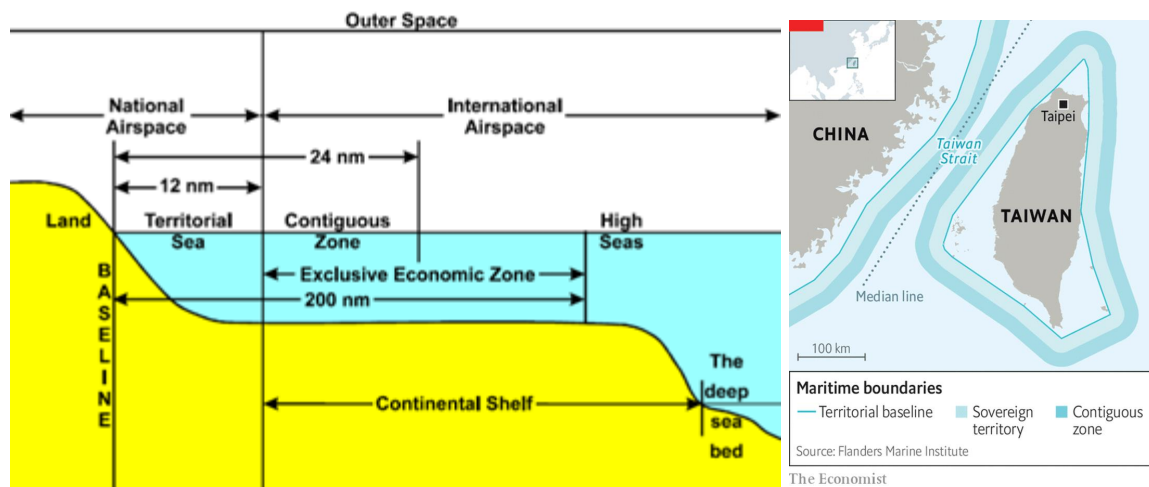
vrijheid van scheepvaart terwijl de net onafhankelijk geworden ontwikkelingslanden hun kustwateren, grondstoffen en visserij wilden beschermen tegen de toegenomen technische mogelijkheden van de rijke industrielanden voor olie- en gaswinning en tegen ver van huis opererende vissersvloten uit diezelfde landen. De maximale breedte van de Territoriale Zee werd nu vastgesteld op 12 zeemijl (NM). Bovendien werd zoals gezegd een geheel nieuwe maritieme zone gecreëerd: de Exclusief Economische Zone, tot maximaal 200 NM uit de kust.^x

Ondanks dat aan veel Amerikaanse wensen tegemoet werd gekomen hebben de VS het verdrag wel getekend maar uiteindelijk niet geratificeerd wegens verzet uit conservatief-Republikeinse hoek. De VS erkennen en volgen overigens wel het overgrote deel van het verdrag als bindend gewoonterecht. Europa en China zijn wel partij bij het verdrag. De Singaporese wetenschapper en todiplomaat Tommy Koh, voorzitter van de derde zeerechtconferentie ('UNCLOS III'), noemde bij de slotconferentie het verdrag - wegens het grote belang ervan - de 'Grondwet van de Oceanen'.^{xi} Dat grote belang van internationaal recht - principieel, veiligheidspolitiek en economisch - geldt zeker ook voor Nederland en Europa als geheel, zoals elders al betoogd.^{xii}

De Straat van Taiwan: Chinese soevereiniteit of gelimiteerde soevereine rechten?

Heeft China inderdaad 'soevereiniteit' over de hele Straat van Taiwan, zoals de hierboven geciteerde woordvoerder lijkt te suggereren? Volgens het Zeerechtverdrag heeft een staat slechts soevereiniteit - dat wil zeggen het absolute en hoogste gezag - over het eigen grondgebied en de Territoriale Zee, die zich uitstrekt tot 12 zeemijl (nm) uit de kust.^{xiii}

De Straat van Taiwan is op het smalste punt ongeveer 70 NM breed.^{xiv} Zelfs als we er - omwille van de argumentatie - van uitgaan dat ook Taiwan (met de Taiwanese Territoriale Zee) bij China hoort, dan nog blijft er dus een brede strook van 46 NM over voorbij de Territoriale Zee. Deze overblijvende corridor valt onder de Aansluitende Zone (die deels samenvalt met de EEZ) en onder de EEZ van China en Taiwan.

In de Aansluitende Zone mag een kuststaat slechts zeer beperkt toezicht uitoefenen voor de regulering van douanezaken, belastingen, immigratie en volksgezondheid.^{xv} En in de EEZ heeft de kuststaat volgens artikel 56 het soevereine (exclusieve) recht op de exploratie, exploitatie, het behoud en het beheer van de natuurlijke rijkdommen in het water én op en onder de zeebodem.

Daarbij genieten alle andere staten volgens artikel 58 nadrukkelijk *'de in artikel 87 bedoelde vrijheid van scheepvaart en de vrijheid van overvliegen en onderzeese kabels en pijpleidingen te leggen en andere internationaal rechtmatige soorten gebruik van de zee samenhangend met deze vrijheden, zoals die verband houdend met de normale werkzaamheden van schepen, luchtvaartuigen en onderzeese kabels en pijpleidingen (...).'*^{xvi}

Kortom, er bestaat binnen het zeerecht een duidelijk verschil tussen 'sovereiniteit' en 'soevereine rechten en jurisdictie', waarbij het eerste begrip alleen van toepassing is op de Territoriale Zee en de laatste twee begrippen duidelijk gelimiteerd zijn. De tekst geeft echter geen uitputtende omschrijving van al dan niet 'rechtmatig gebruik van de zee' en laat daarmee ruimte voor interpretatieverschillen.

Mainstream interpretatie EEZ dispuut

Volgens de mainstream interpretatie van deze UNCLOS-artikelen gaat het zoals gezegd in de EEZ om duidelijk gelimiteerde soevereine rechten en zeggenschap van de kuststaat die zijn gerelateerd aan de economische exploitatie van de natuurlijke

rijkdommen. De vrijheid van scheepvaart zoals die geldt op de Volle Zee blijft hier echter gelden, nadrukkelijk óók voor militaire schepen en vliegtuigen.^{xvii}

De aldus strikt beperkte soevereine rechten van de kuststaat in de EEZ zijn in de visie van de overgrote meerderheid (bijna 90%) van de landen die partij zijn bij UNCLOS de uitzondering op de standaard geldende vrijheid van scheepvaart. Daarom beschrijven de VS de EEZ soms in spreektaal als ‘internationale wateren’, ook al staat deze term inderdaad niet in het Zeerechtverdrag.

De gelimiteerde soevereine rechten en jurisdictie van de kuststaten in de EEZ staan in scherp contrast tot de bijna ongelimiteerde ‘sovereiniteit’ in de Territoriale Zee: Echter zelfs in de Territoriale Zee van een ander land hebben (marine)schepen onder bepaalde voorwaarden het recht op ongehinderde doorvaart. Dit principe wordt het recht op onschuldige doorvaart genoemd.^{xviii}

Minderheidsinterpretatie EEZ dispuut

Samen met 17 andere staten heeft China echter een striktere interpretatie van de rechten en plichten van buitenlandse marineschepen en militaire vliegtuigen in de EEZ. Deze landen willen allemaal - in meer of mindere mate - buitenlandse militaire activiteiten in de eigen EEZ (en/of in de Territoriale Zee) reguleren of zelfs verbieden. Sommige kuststaten vereisen voorafgaande kennisgeving of zelfs toestemming om te mogen opereren in de EEZ of roepen milieuwetgeving in om hieraan grenzen te stellen, dit onder verwijzing naar een UNCLOS artikel inzake bescherming van het mariene milieu.^{xix}

Er zijn ook landen die beperkingen stellen aan militair oceanografisch of hydrologisch onderzoek of aan militaire ‘*intelligence, surveillance and reconnaissance*’ (ISR) operaties, onder de discutabele aanname dat alle mariene- en maritieme dataverzameling valt onder de term ‘wetenschappelijk zeeonderzoek’ uit UNCLOS artikel 56(1). Volgens dit artikel heeft de kuststaat namelijk zeggenschap over dit soort zeeonderzoek. Een ander argument dat soms wordt gebruikt door kuststaten om militaire activiteiten te weren uit de eigen EEZ vormt UNCLOS artikel 301 dat oproept tot een vreedzaam gebruik van de zee.^{xx}

Chinese maritieme wetgeving

China legt via diverse wetten en bepalingen beperkingen op aan activiteiten van buitenlandse (marine)schepen in de eigen maritieme zones. Zo beperkt de *Law On The Territorial Sea And The Contiguous Zone* het eerder genoemde recht van 'onschuldige doorvaart' door de Territoriale Zee voor buitenlandse marineschepen en dit bevestigde China nogmaals in een expliciete verklaring bij het ondertekenen van het UNCLOS-verdrag in 1996.^{xxi} Ook geeft de wet China bepaalde veiligheidsbevoegdheden in de Aansluitende Zone die geen basis hebben in het zeerechtverdrag.

Ook de nieuwe *Maritime Traffic Safety Law* uit 2021 beperkt de onschuldige doorvaart in de Territoriale Zee. Beide wetten kunnen overigens ook tot spanningen leiden rond de door China geclaimde eilandjes in de Zuid-Chinese Zee.^{xxii}

Opmerkelijk is dat juist in de *Exclusive Economic Zone And Continental Shelf Act* géén expliciet verbod op buitenlandse militaire activiteit in de Chinese EEZ voorkomt. Artikel 14 claimt echter niet nader omschreven 'historische rechten' die vermoedelijk gerelateerd zijn aan China's omstreden claim op bijna de gehele Zuid-Chinese Zee, een claim die in 2016 door een internationaal arbitragetribunaal werd verworpen.^{xxiii}

Bij de Chinese ratificatie van het VN-Zeerechtverdrag in 1996 verklaarde China soevereine rechten en jurisdictie te hebben over de EEZ en het Continentale Plat. Hier ontbreekt echter de inperking van deze rechten en jurisdictie tot enkel de exploitatie van natuurlijke rijkdommen zoals in het UNCLOS-verdrag staat (en in China's eigen EEZ-wet uit 1998 bovendien).^{xxiv}

Sinds 2002 vereist de Chinese *Surveying and Mapping Law* voorafgaande toestemming voor alle vormen van onderzoek en cartografie 'in de Chinese territoriale wateren of luchtruim en andere wateren onder Chinese jurisdictie'. Zowel 'onderzoek' als het jurisdictiegebied zijn zo onduidelijk gedefinieerd dat dit wel tot interpretatieproblemen moet leiden.^{xxv} Die onduidelijkheid over het jurisdictiegebied geldt ook voor een decreet uit 1996 over buitenlands maritiem wetenschappelijk onderzoek.^{xxvi} Dezelfde ambiguïteit komt bovendien terug in de herziene *Maritime*

Traffic Safety Law. Het jurisdictiegebied van de wet is in 2021 namelijk uitgebreid van de ‘kustwateren’ naar het veel algemenere ‘wateren onder Chinese jurisdictie’.^{xxvii}

Ook in de nieuwe *Maritime Police Law of the People’s Republic of China* (of Kustwachtwet) uit 2021 is het rechtsgebied onnauwkeurig gedefinieerd als ‘het zeegebied onder de jurisdictie van de Volksrepubliek China’. De wetsartikelen die inbreuk maken op de vrijheid van scheepvaart en die het gebruik van vuurwapens toestaan zijn potentieel problematisch als ze worden toegepast buiten de Chinese Territoriale Zee en op niet-Chinese schepen. Ook geeft de wet expliciet defensietaken aan de kustwacht.^{xxviii} Sinds 2018 valt de kustwacht bovendien onder bevel van de Centrale Militaire Commissie, het hoogste defensie-orgaan.

Woordenstrijd verhult echte dispuut over EEZ

Onduidelijke formuleringen lijken een constante in de Chinese maritieme wetgeving. Ook de discussie over de term 'internationale wateren' voor de Chinese EEZ scheidt nodeloos verwarring en maskeert het werkelijke geschil, namelijk over de rechten en plichten van buitenlandse marines in de EEZ.^{xxix} Nodeloze verwarring, omdat al rond 2010 door zowel Chinese als de Amerikaanse experts gezamenlijk werd vastgesteld dat de term misverstanden oproept.^{xxx} Maar pas in februari 2022 hebben de VS de terminologie in hun persberichten over FONOPS dienovereenkomstig aangepast. Zo werd de zinsnede ‘*through international waters in accordance with international law*’ sinds februari 2022 in persberichten aangevuld of vervangen door: ‘*through waters where high seas freedoms of navigation and overflight apply in accordance with international law*’ en: ‘*through a corridor in the Strait that is beyond the territorial sea of any coastal State*’.^{xxxi} De geciteerde opmerking van woordvoerder Wang Wenbin van het Chinese Ministerie van Buitenlandse Zaken - uit juni 2022 - komt daarom in feite als mosterd na de maaltijd.

Strategisch ambigu

Bewuste vaagheid hanteert China ook ten aanzien van de omstreden claim op de Zuid-Chinese Zee. Deze ‘strategische ambiguïteit’ geeft het land maximale politiek-juridische manoeuvreerruimte. Het doel lijkt in beide gevallen te zijn om langzaam

maar zeker de status quo te verschuiven in de door China gewenste richting. Deze geleidelijke verschuiving is ook zichtbaar ten aanzien van de toenemende 'schendingen' van de Taiwanese luchtverdedigingszone of *Air Defense Identification Zone* (niet te verwarren overigens met het Taiwanese nationale luchtruim of de Taipei *Flight Information Region*) en het steeds vaker negeren van de zogeheten 'Middellijn' in de Straat van Taiwan.^{xxxii}

(©ADIZ map: Louis Martin-Vezian, CIGeography)

Geloofwaardigheid

De VS verdedigen de conventionele interpretatie van het zeerecht, waarbij de Amerikaanse geloofwaardigheid echter wordt beperkt door verwijten van opportunisme omdat het land het Zeerechtverdrag zelf nooit ratificeerde, en door verwijten van een *pick & choose* of *à la carte*-benadering van het internationaal recht.^{xxxiii} Problematischer is echter dat China de bevoegdheden in de eigen EEZ oprekt tot een soort Territoriale Zee en zo het UNCLOS-verdrag van binnenuit aantast, in ieder geval in Oost- en Zuidoost Azië.^{xxxiv} Dat China in de EEZ van landen als Australië, Groot-Brittannië en de VS zelf wél gebruik maakt van de maritieme vrijheden die het anderen ontzegt, maakt de Chinese positie bepaald niet overtuigender. Wellicht is dat ook een reden dat China juridische mist creëert rond de status van de EEZ.^{xxxv}

Géén Chinese soevereiniteit over EEZ en de Straat van Taiwan

In de Straat van Taiwan worden de Territoriale Zee van China en die van Taiwan zoals gezegd gescheiden door een brede strook water die valt onder beider EEZ. Alhoewel de bewuste artikelen uit het Zeerechtverdrag inderdaad enige ruimte open laten voor interpretatie, wordt de specifieke Chinese interpretatie met betrekking tot de rechten en plichten in de EEZ - met Chinese soevereiniteit over de hele zeestraat - verworpen door de overgrote meerderheid van staten.

De hier eerder geciteerde Tommy Koh sprak zich jaren geleden al bij diverse gelegenheden gezaghebbend uit over dit onderwerp: *“Coastal states have sovereignty in their territorial sea but not in their EEZ. In the EEZ, a coastal state has sovereign rights to the economic resources but it does not have sovereignty over the water column. The EEZ is neither the territorial sea nor the high seas. It is sui generis.”*^{xxxvi} Ook Koh beschouwt de EEZ dus als zijnde noch Territoriale Zee noch Volle Zee, maar als een op zich zelf staande zone waarover een kuststaat geen soevereiniteit heeft.

Volgens Koh werd er tijdens de onderhandelingen over het zeerechtverdrag van uit gegaan dat in de EEZ buitenlandse militaire activiteit is toegestaan: *“Nowhere is it clearly stated whether a third state may or may not conduct military activities in the EEZ of a*

coastal state. But, it was the general understanding that the text we negotiated and agreed upon would permit such activities to be conducted.”^{xxxvii}

China en internationaal recht

In China is het internationaal recht lang beschouwd als een westers concept en een middel in handen van de koloniale mogendheden om (Qing-)China te verzwakken gedurende de zogeheten Eeuw van Vernedering (1839 - 1949) die begon met de Opiumoorlogen. Zo dwongen de westerse koloniale mogendheden China tot het sluiten van zogeheten ‘ongelijke verdragen’ om havens open te stellen voor de handel en die de Chinese soevereiniteit steeds verder ondermijnden. Begrijpelijkerwijs is China hierdoor huiverig geworden voor de toepassing van internationaal recht als de uitwerking daarvan wordt ervaren als een aantasting van de Chinese veiligheid en soevereiniteit.^{xxxviii}

Echter China heeft vanaf de eerste sessie in 1973 tot en met de elfde en laatste sessie in 1982 meeonderhandeld over het VN-Zeerechtverdrag en het mede vorm gegeven. Het land mag daar ook aan worden gehouden. De heldere woorden van Tommy Koh zijn de moeite waard om opnieuw aangehaald te worden bij naderende juridische mist in de Straat van Taiwan, bij voorkeur niet alleen door de VS, maar juist ook door landen die wél partij zijn bij UNCLOS.

Begrippenlijst

Een **Air Defense Identification Zone** (ADIZ) of luchtverdedigingszone is een eenzijdig ingestelde bufferzone die zich uitstrekt voorbij het *nationale luchtruim* van een land met het oog op de nationale veiligheid. Vliegtuigen worden geacht zich voorafgaand aan het binnengaan van het nationaal luchtruim te identificeren en te onderwerpen aan de controle van de staat die de ADIZ heeft ingesteld. Omdat ADIZ is gebaseerd op nationaal recht is die controle bevoegdheid, en uitoefening daarvan, verschillend van staat tot staat. Niet alle staten hebben overigens een ADIZ. Een ADIZ onderscheidt zich van het *nationaal luchtruim* doordat de ADIZ geen juridische basis heeft in het internationale recht. Er bestaat dan ook geen uniformiteit qua definitie, regulering of grootte van een ADIZ. De ADIZ van de Republiek China/Taiwan beslaat formeel zelfs een deel van het vasteland van de Volksrepubliek China maar wordt in de praktijk begrensd door de *middellijn in de Straat van Taiwan*.

Het **nationaal luchtruim** van een staat is het luchtruim boven die staat, inclusief het luchtruim boven de *territoriale zee*, waarbinnen luchtvaart plaatsvindt. De hoogte ervan is niet exact afgebakend maar soms wordt de Kármánlijn van 100 km hoogte aangehouden, die is bedoeld om de grens met de ruimte af te baken. Een staat heeft volledige en exclusieve soevereiniteit over het eigen luchtruim.

Een **Flight Information Region** (F.I.R.) of vluchtinformatieregio is een onder het regime van de Internationale Burgerluchtvaartorganisatie (*International Civil Aviation Organization*, ICAO) afgebakend stuk luchtruim waar door een verdragsluitende Staat, luchtverkeersleiding en waarschuwingen, en meteorologische diensten worden geleverd ten behoeve van de luchtverkeersveiligheid van commerciële, militaire en particuliere vluchten. Dit luchtgebied kan kleiner zijn dan het nationale luchtruim maar ook meerdere landen omvatten. Ook kan deze zich tot boven zee uitstrekken voorbij de grens van de territoriale zee (en dus tevens het nationale luchtruim) van een land.

De **middellijn in de Straat van Taiwan** (ook wel **mediaanlijn** of de **Davis-lijn** genoemd) is een denkbeeldige scheidslijn in de lengte van de Zeestraat die in de jaren '50 unilateraal door de VS is geïnitieerd om het vlieg- en scheepvaartverkeer te scheiden met het oog op de Taiwanese nationale veiligheid. De lijn is gesitueerd in het internationaal luchtruim en in de EEZ en heeft geen basis in het internationaal recht. De lijn is lang gerespecteerd door China maar nooit formeel erkend.

De **territoriale zee** (informeel: territoriale wateren) is een maritieme zone grenzend aan de kust waarover een kuststaat soevereiniteit heeft. Deze soevereiniteit strekt zich uit over het luchtruim boven de territoriale zee en over de bodem en ondergrond van die zee tot maximaal 12 zeemijlen (ongeveer 22,2 kilometer) gemeten vanaf de laagwaterlijn. De buitengrens van de territoriale zee is daarom tevens de landsgrens van de kuststaat aan de zeezijde. In de territoriale zee hebben buitenlandse schepen het recht op onschuldige doorvaart. N.B: Dit recht op onschuldige doortocht geldt nadrukkelijk niet voor buitenlandse vliegtuigen boven de territoriale zee.

De **aansluitende zone** is een strook zee grenzend aan de territoriale wateren en strekt zich uit tot maximaal 24 zeemijl uit de kust gemeten vanaf de laagwaterlijn. In deze zone heeft de kuststaat het recht om toezicht uit te oefenen op naleving van regelgeving inzake douane, belastingen, immigratie en volksgezondheid.

De **exclusieve economische zone (EEZ)** is een gebied buiten en grenzend aan de territoriale zee en strekt zich uit tot 200 zeemijl vanaf de kust gemeten vanaf de laagwaterlijn. Binnen deze zone heeft de kuststaat het exclusieve recht op exploratie, exploitatie en beheer van de natuurlijke hulpbronnen, evenals rechtsbevoegdheid met betrekking tot wetenschappelijk onderzoek en milieubescherming. Voor het overige gelden in de EEZ alle vrijheden van de volle zee.

De **volle zee** is dat deel van de zee dat buiten de territoriale zee, aansluitende zone, exclusieve economische zone en eventuele archipelwateren ligt. Hier geldt de 'vrijheid van de volle zee': open voor alle staten (ongeacht of deze kuststaat of staat zonder zeekust zijn) om doorheen te varen of over te vliegen, om kabels en pijpleidingen aan te leggen, om te vissen en om wetenschappelijk onderzoek te verrichten.

De term **internationale wateren** verwijst historisch gezien naar dat deel van de zee voorbij de *territoriale zee* (of *territoriale wateren*) en betreft de wateren die niet onder de soevereiniteit van enig land vallen, vrij toegankelijk voor ieder, zoals verwoord door Hugo de Groot. De term komt niet voor in het VN-Zeerechtverdrag uit 1982 (UNCLOS) en wordt vaak informeel gebruikt.

Complicerend is dat de term soms wordt gebruikt waar in feite de *volle zee* wordt bedoeld. Bovendien hebben de in de vorige eeuw in het leven geroepen nieuwe maritieme zones - de *aansluitende zone* en de *EEZ* - het duidelijke onderscheid dat bestond tussen de *territoriale zee* enerzijds en de *internationale wateren* anderzijds ogenschijnlijk vertroebeld. Over de *aansluitende zone* en *EEZ* hebben kuststaten volgens de conventionele interpretatie van UNCLOS géén soevereiniteit en ook hier gelden de '*vrijheden van de volle zee*', te weten de vrijheid van scheepvaart en overvliegen. Daarom vallen ook deze twee maritieme zones onder de *internationale wateren*. (zie ook noot XVI)

Eindnoten

- ⁱ Jaime Karreman, [‘Fregat Tromp volgend jaar door Zuid-Chinese Zee’](#), *Marineschepen.nl*, 03-11-2023. De exacte route van de reis is nog niet bekend.
- ⁱⁱ [‘Foreign Ministry Spokesperson Wang Wenbin’s Regular Press Conference on June 13, 2022’](#), *Ministry of Foreign Affairs of the People’s Republic of China*, 13-06-2022; zie ook: Liu Zhen, [‘China insists it has sovereign rights over Taiwan Strait’](#), *South China Morning Post*, 13-06-2022; Guo Yuandan and Xu Yelu, [‘International waters’ merely a unilateral colloquial term used by US Navy: experts’](#), *Global Times*, 15-06-2022; Kong Qingjiang, [‘Why is the Taiwan Straits not ‘international waters’?’](#), *CGTN*, 17-06-2022; Editorial, [‘No way for US to engage in ‘non-innocent passage’ through Taiwan Straits’](#), *Global Times*, 22-06-2022.
- ⁱⁱⁱ Peter Martin, [‘China alarms U.S. with private warnings to avoid Taiwan Strait’](#), *Bloomberg*, 12-06-2022; Peter Martin, Jennifer Jacobs, John Feng, [‘China and Taiwan at Odds Over U.S. Military Presence in Taiwan Strait’](#), *Newsweek*, 14-06-2022, [‘US Rejects China’s Claims Over Taiwan Strait as Concerns Grow’](#), *Bloomberg* 19-06-2022.
- ^{iv} Bij een Freedom of Navigation operatie (‘FONOP’ in jargon) vaart de Amerikaanse marine door een bepaald zeegebied om zo te signaleren dat de VS de bewuste claim op dat zeegebied als strijdig met het zeerecht beschouwen en niet erkennen. Hoewel een FONOP dus militair van karakter is, is de bedoeling ervan in de eerste instantie internationaal-juridisch. Zie: [‘Freedom of Navigation \(FON\) Program’](#), *U.S. Department of Defense*, 28-02-2017; Mackenzie Grey, [‘Chinese warship nearly hits U.S. destroyer in Taiwan Strait during joint Canada-U.S. mission’](#), *Global News*, 03-06-2023; [‘Taiwan Strait: footage released of near miss between Chinese warship and US destroyer’](#), *The Guardian*, 05-06-2023.
- ^v [‘US says Chinese jet conducted ‘unnecessarily aggressive maneuver’ intercepting US spy plane over South China Sea’](#), *CNN*, 31-05-2023.
- ^{vi} Voor een niet-uitputtend overzicht, zie: Ronald O’Rourke, [‘U.S.-China Strategic Competition in South and East China Seas: Background and Issues for Congress’](#), *Congressional Research Service*, ge-update 05-06-2023, p. 52-57.
- ^{vii} Vrijheid van Scheepvaart wordt in UNCLOS formeel Vrijheid van de Volle Zee genoemd (artikel 87); Zie voor specifiek de EEZ-discussie onder meer: Jing Geng, [‘The Legality of Foreign Military Activities in the Exclusive Economic Zone under UNCLOS’](#), *Utrecht journal of International Law* (voorheen *Merkourios*), vol. 28, No. 74, pp. 22-30, 2012; Jeff M. Smith en Joshua Eisenman, [‘China and America Clash on the High Seas: The EEZ Challenge’](#), *National Interest*, 22-05-2014; Raul (Pete) Pedrozo, [‘Military Activities in the Exclusive Economic Zone: East Asia Focus’](#), *US Naval War College International Law Studies* volume 90, 2014; Raul (Pete) Pedrozo, [‘Naval Operations and the Right to Operate Freely in the Taiwan Strait’](#), *CIMSEC*, 03-05-2022.
- ^{viii} Tommy Koh, *Building a New Legal order for the Oceans*, Singapore, NUS Press Singapore, 2020, p.189 - 191.
- ^{ix} De genoemde 3 zeemijl (5 kilometer) was gebaseerd op de zogeheten kanonschotregel, ontwikkeld door de Nederlandse jurist Cornelis van Bijkershoek. Binnen het gebied onder schootsbereik van de aan de kust gestationeerde kanonnen claimden de kuststaten volledige soevereiniteit. Zie: Christian Pogies, [‘The Cannon. A Tool for Delimiting Maritime Space’](#), *Legal history Insights*, 14-06-2021; Michael Buchanan, [‘What do you know about international waters?’](#), *ShareAmerica*, 19-05-2021.
- ^x Tommy Koh, [‘The UN Convention On The Law Of The Sea: A revolutionary treaty’](#), *Tembusu College*, National University of Singapore, 30-04-2019; Division of Ocean affairs and the Law of the Sea, [‘The United Nations Convention on the Law of the Sea, A historical perspective’](#), *UN.org*, 1998.
- ^{xi} Tommy T.B. Koh, [‘A Constitution for the Oceans](#), adapted from statements by the President on 6 and 11 December 1982 at the final session of the conference at Montego Bay’, *UN.org*.
- ^{xii} Friso Dubbelboer, [‘Zuid-Chinese Zee arbitrage verdient Europese betrokkenheid’](#), *Clingendael Spectator*, 12-06-2017; Vera Kranenburg en Nick Bontenbal, [‘Rising South China Sea Tensions and Concerns for Europe’](#), *Clingendael Spectator*, 23-08-2023.
- ^{xiii} UNCLOS artikel 2 en 3. De termen worden overigens niet nader gedefinieerd in het [UNCLOS-verdrag](#). Volgens de *mainstream* interpretatie van het UNCLOS-verdrag kan ‘soevereiniteit’ worden begrepen als het

‘absolute, exclusieve en hoogste gezag’ en ‘soevereine rechten en jurisdictie’ als ‘exclusieve rechten en wettelijke zeggenschap’. Deze rechten en zeggenschap gelden dan in de EEZ slechts met betrekking tot de - duidelijk gelimiteerde - exploitatie van natuurlijke hulpbronnen.

^{xiv} 1 zeemijl is 1.852 kilometer, 70 nm is dus ongeveer 130 km.

^{xv} UNCLOS artikel 33.

^{xvi} UNCLOS artikel 56 en 58. Artikel 58 verwijst daarbij naar artikel 87 tot en met 115 inzake de Volle Zee. Het genoemd artikel 87 van UNCLOS beschrijft de vrijheden van de Volle Zee.

^{xvii} In dit verband wordt vaak - via UNCLOS artikel 58(1) en 58(2) verwezen naar artikel 88 waarin staat: ‘*Geen enkele Staat kan rechtsgeldig een deel van de volle zee aan zijn soevereiniteit onderwerpen.*’

^{xviii} UNCLOS artikel 17 - 25. De doorvaart dient onder meer snel en ononderbroken te zijn en is onschuldig ‘*zolang zij geen gevaar oplevert voor de vrede, de orde of de veiligheid van de kuststaat*’. Ook hierover neemt China een omstreden minderheidsstandpunt in omdat het in de [Law on the Territorial Sea and the Contiguous Zone](#) van 5 Februari 1992 in artikel 6 alleen aan niet-militaire schepen ‘onschuldige doorvaart’ toestaat in de Territoriale Zee, in strijd met UNCLOS artikelen 17 en 19 en 24.

^{xix} UNCLOS artikel 56(1)b(iii):

^{xx} Office of the Staff Judge Advocate, U.S. Indo-Pacific Command (Raul (Pete) Pedrozo, Matthew Wooten, Miles Young, Thomas McCann), [‘Military Activities in the Exclusive Economic Zone’](#), *International Law Studies*, Vol. 97, 2021; Raul (Pete) Pedrozo, [‘Military Activities in the Exclusive Economic Zone: East Asia Focus’](#), *International Law Studies*, Vol. 90, 2014, Chuah Meng Soon, [‘Restrictions on Foreign Military Activities in the Exclusive Economic Zone: Major Powers’ ‘Lawfare’](#), *Pointer Journal of the Singapore Armed Forces*, Vol 42, nr.1, Ministry of Defence Singapore, 09-05-2016.

^{xxi} [Law on the Territorial Sea and the Contiguous Zone](#) van 5 Februari 1992, artikel 6 en 13; United Nations Convention on the Law of the Sea, Montego Bay, 10 December 1982, [Declarations and Reservations: China](#), 07-06-1996; Raul (Pete) Pedrozo, [‘Military Activities in the Exclusive Economic Zone: East Asia Focus’](#), *International Law Studies*, Vol. 90, 2014, p. 521- 522. Zie ook noot XVIII voor ‘onschuldige doorvaart’.

^{xxii} [Maritime Traffic Safety Law Of The People’s Republic Of China](#), artikel 2 en 54, *National People’s Congress of the People’s Republic of China*, 29-04-<http://en.npc.gov.cn.cdurl.cn/> 2021. Het voorschrift in artikel 54(4) met betrekking tot ‘other vessels that may pose a danger to the maritime traffic safety of the People’s Republic of China’ lijkt bewust vaag geformuleerd. Zie ook: John Feng, [‘China Strengthens Claims Over Disputed Waters With New Maritime Law Against Foreign Ships’](#), *Newsweek*, 31-03-2021; Raul(Pete) Pedroso, [‘China’s Revised Maritime Traffic Safety Law’](#), *International Law Studies*, Vol.97, 2021, p. 957 - 958 en 964 - 967.

^{xxiii} [Exclusive Economic Zone And Continental Shelf Act](#), 26 Juni 1998, artikel 14. Deze inmiddels door een internationaal tribunaal verworpen claim op wateren in de Zuid-Chinese Zee - ver voorbij de Chinese EEZ - werd overigens pas in 2009 formeel wereldkundig gemaakt door China middels een *Note Verbale* aan de Verenigde Naties: Permanent Mission of the People's Republic of China, [Notes Verbale CML/17/2009](#), *UN.org*, New York, 07-05-2009. Zie ook Friso Dubbelboer, [‘Zuid-Chinese Zee arbitrage verdient Europese betrokkenheid’](#), *Clingendael Spectator*, 12-07-2017.

^{xxiv} United Nations Convention on the Law of the Sea, Montego Bay, 10 December 1982, [Declarations and Reservations: China](#), *UN.org*, 07-06-1996.

^{xxv} [Surveying And Mapping Law Of The People's Republic Of China](#), artikel 2 en 8, *FOA.org*, 2017. Zo is het onduidelijk wat bedoeld wordt met ‘other sea areas under its [i.e. PRC] jurisdiction’.

^{xxvi} [Provisions on the Administration of Foreign-Related Maritime Scientific Research](#), *Asian Legal Information Institute*, June 18, 1996, artikel 1-4.

^{xxvii} [Maritime Traffic Safety Law Of The People’s Republic Of China](#), artikel 2 en 54, *National People’s Congress of the People’s Republic of China*, 29-04-<http://en.npc.gov.cn.cdurl.cn/> 2021. Het voorschrift in artikel 54(4) met betrekking tot ‘other vessels that may pose a danger to the maritime traffic safety of the People’s Republic of China’ lijkt bewust vaag geformuleerd. Zie ook: John Feng, [‘China Strengthens Claims Over Disputed Waters With New Maritime Law Against Foreign Ships’](#), *Newsweek*, 31-03-2021; Raul(Pete) Pedroso, [‘China’s Revised Maritime Traffic Safety Law’](#), *International Law Studies*, Vol.97, 2021, p. 957 - 958 en 964 - 967.

^{xxviii} [Law of the People's Republic of China on Maritime Police](#), *National People's Congress of the People’s Republic of China*, 22-01-2021, (Chinees-talig), artikel 3, 12, 20 - 22, 28 en 83. Er geldt ‘soevereine immuniteit’

voor oorlogsschepen en andere overheidsschepen waarvoor uitsluitend de jurisdictie van de vlaggenstaat geldt (UNCLOS artikel 58, 95 en 96.) Voor nadere analyse, zie: Raul (Pete) Pedrozo, [‘Maritime Police Law of the People’s Republic of China’](#), *International Law Studies* Vol.97, 2021.

^{xxxix} Lynn Kuok, [‘Narrowing the differences between China and the US over the Taiwan Strait’](#), *International Institute for Strategic Studies*, 13-07-2022.

^{xxx} Peter A. Dutton (ed), [‘Military Activities in the EEZ: A U.S.-China Dialogue on Security and International Law in the Maritime Commons’](#), *CMSI Red Books*, Study No. 7, 2010, p. 9.

^{xxxix} Sam LaGrone, [‘Destroyer Makes Sixth Taiwan Strait Transit During Biden Administration’](#), *USNI News*, 22-06-2021; U.S. 7th Fleet Public Affairs, [‘7th Fleet Destroyer Transits Taiwan Strait’](#), *Commander, U.S. 7th Fleet*, 26-02-2022; Heather Mongilio, [‘Destroyer USS Ralph Johnson Performs Taiwan Strait Transit’](#), *USNI News*, 28-02-2022.

^{xxxii} De Air Defence Identification Zone (ADIZ) en de Middellijn in de Straat van Taiwan zijn eenzijdig afgekondigd in de jaren 50 en nooit door China erkend. Beiden maken formeel *geen* deel uit van gecodificeerd internationaal recht en dientengevolge is er ook geen sprake van een formele *schending* van het Taiwanese luchtruim of het internationaal recht. Zie: Ben Lewis, [‘2022 in ADIZ Violations: China Dials Up the Pressure on Taiwan’](#), *China Power*, 23-03-2023; Kelvin Chen, [‘China denies existence of median line in Taiwan Strait’](#), *Taiwan News*, 22-09-2020; Yimou Lee en Greg Torode, [‘Analysis: China’s navy begins to erase imaginary Taiwan Strait median line’](#), *Reuters*, 26-08-2022; Joel Guinto, [‘How China is fighting in the grey zone against Taiwan’](#), *BBC*, 04-10-2023; Dean Cheng, [‘Winning Without Fighting: Chinese Legal Warfare’](#), *Heritage Foundation Backgrounder* No. 2692, May 21, 2012; China to inspect ships in Taiwan Strait, Taiwan says won’t cooperate Reuters, 06-04-2023. Voor uitleg ‘nationaal luchtruim’ en *Flight Information Region*, zie de begrippenlijst.

^{xxxiii} John Dugard, [‘The choice before us: International law or a ‘rules-based international order’?’](#), *Leiden Journal of International Law*, Volume 36, Issue 2, June 2023, p. 223 – 232.

^{xxxiv} Isaac Kardon, [‘Rule by Law: China’s Increasingly Global Legal Reach, Testimony: U.S.-China Economic and Security Review Commission’](#), *Carnegie Endowment for International Peace*, May 04, 2023.

^{xxxv} The Associated Press, [‘British frigate shadows Chinese warship in the English Channel’](#), *Navy Times*, 03-08-2019; Andrew Green, [‘Second Chinese spy ship approaches Australia to monitor military exercises after being ‘on our radar for some time’](#), *ABC News*, 17-07-2021; Andrew Greene, [‘Defence Minister Peter Dutton says a Chinese spy ship has been seen near secretive naval facility off Western Australia’](#), *ABC News*, 13-05-2022.

^{xxxvi} Origineel in: Jon M. Van Dyke, [‘Military Ships and Planes Operating in the Exclusive Economic Zone of Another Country’](#), *Marine Policy* Volume 28, Issue 1, January 2004, Pages 29-39; geciteerd uit: MAJ Chuah Meng Soon, [‘Restrictions on Foreign Military Activities in the Exclusive Economic Zone: Major Powers’ ‘Lawfare’](#), *Pointer*, 2016.

^{xxxvii} Tommy Koh, [‘Territorial Disputes In South China Sea, Making sense of the relevant laws’](#), *Centre for International Law*, National University of Singapore, (oorspronkelijk in [The Straits Times](#)), 07-05-2014.

^{xxxviii} Colin Raunig, [‘A Sense of Sovereignty; How China’s ‘Century of Humiliation’ Affects U.S. Policy in the South China Sea’](#), *US Naval Institute Blog*, 12-03-2018; Mark Tischler, [‘China’s ‘Never Again’ Mentality’](#), *The Diplomat*, 18-08-2020; Bill Hayton, *The Invention of China*: New Haven en Londen, Yale University Press, 2020, p. 35 -74.